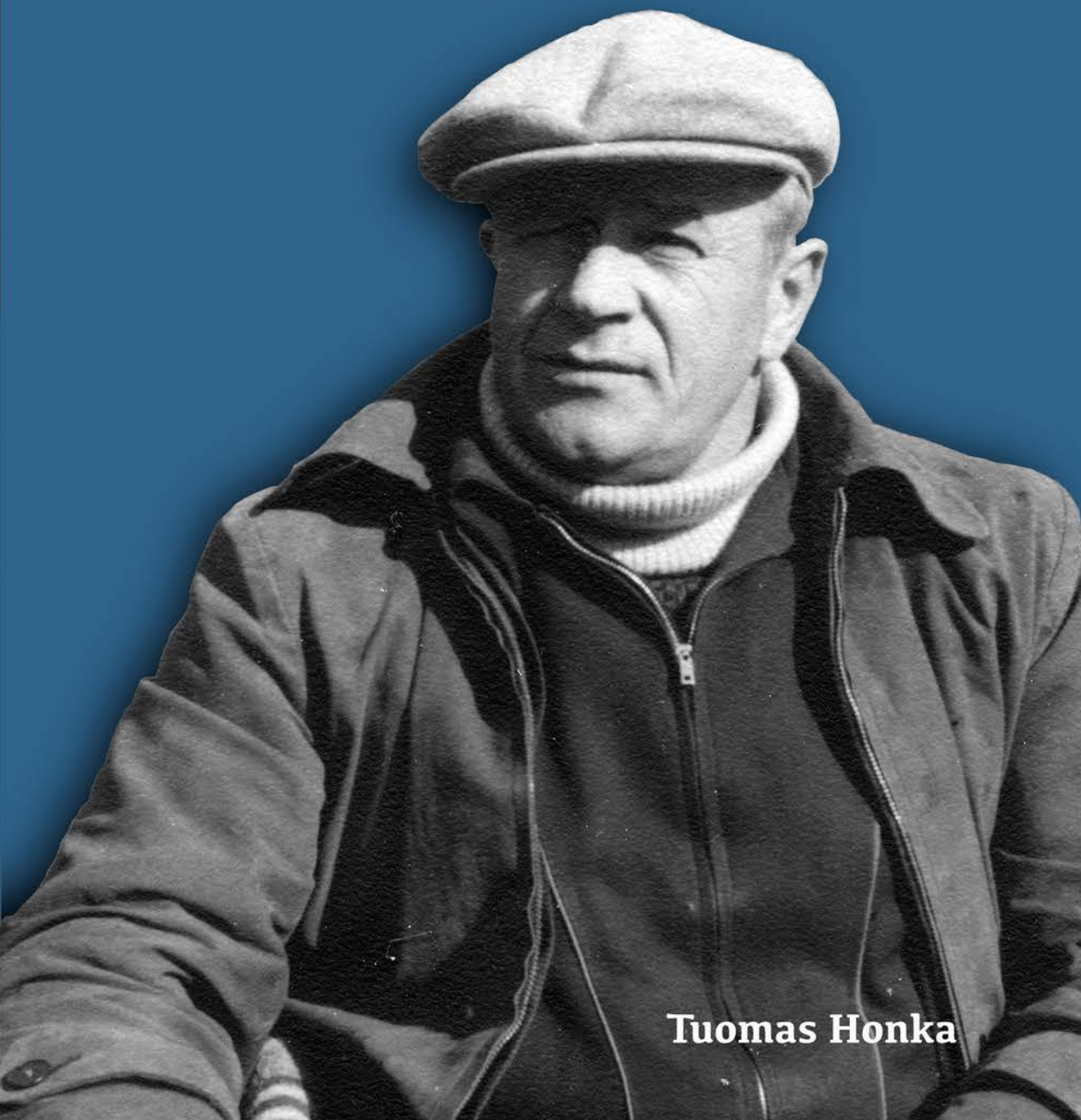

NIMIS-KALLE

Taka-Lapin vallesmanni

Tuomas Honka

Nimis-Kalle

Tuomas Honka

Nimis-Kalle

Taka-Lapin vallesmanni

© Tuomas Honka 2022

Kansi ja taitto: Tuomas Honka

Kustantaja: BoD - Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD - Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6838-9

SISÄLLYS

Lukijalle	11
------------------	-----------

I LAPSUUS JA NUORUUS 16

Lapsuus	17
----------------	-----------

Pappilasta omaan kotiin	17
-------------------------	----

Poikien metkuja	20
-----------------	----

Isä-Kalle maanviljelijänä ja poliisina	21
--	----

Opiskeluaika	23
---------------------	-----------

Päisevä poika	23
---------------	----

Oulun kaupunkiin	25
------------------	----

Helsinkiin	27
------------	----

Vallesmanniksi	30
-----------------------	-----------

Limingassa	30
------------	----

Inariin	31
---------	----

Erikoinen susijahti	34
---------------------	----

Rovaniemen kauppalaan	35
-----------------------	----

Sodan ennusmerkkejä	35
---------------------	----

II SOTA-AIKA 36

Talvisota	37
------------------	-----------

Ranualle	38
----------	----

Välirauhan aika	39
------------------------	-----------

Desantteja	39
------------	----

Tallirenki	41
------------	----

Kotitila myynnissä	42
--------------------	----

Petsamo	42
---------	----

Jälleen pohjoiseen	45
--------------------	----

Jatkosodan alku	47
------------------------	-----------

Englanti hyökkäsi Suomeen	47
---------------------------	----

Alokkaaksi	50
------------	----

Itä-Karjalan sotilashallinnon palvelukseen	51
---	-----------

Aluepäälliköksi Vuonniseen	51
----------------------------	----

Suvantoon	54
-----------	----

Kuusamoon	56
-----------	----

Sirkka Vaara saapuu Kuusamoon	57
--------------------------------------	-----------

Sirkka Vaara	57
--------------	----

Poro- ja kalatalousupseerina	62
------------------------------	----

Lopultakin Oulankaan	65
Marina Takalo	70
Riistamaat ja kalavedet	71
Kalakauppoja	72
Yhteinen elämä alkaa	75
Syystalvi Oulangassa	76
Suvun naiset vauhdissa	78
Todistusaineiston tärvely	80
Avioon	80
Yllätyskäännö Oulangan hirvijahdissa	81
Kirjeruljanssi jatkuu	82
Kohti kesää 1943	84
Helsingissä Fannya tapaamassa	86
Pertin syntymä	88
Takaisin Suvantoon	89
Sodan loppuajat	91
Viljo Paloheimo	93

III RAUHA MAASSA 96

Sodan jälkeen	97
Vaaran vuodet	97
Karkotus- ja tappolista	98
Muistelmien sensurointi	98
Anjan syntymä	99
Takaisin Inariin	101
Rauniokylä	101
Perhe saapuu Ivaloon	103
Valvontakomission vierailu	105
Nimis-Kallen karuselli	106
Nimismiehen tehtävät	109
Petsamolaisen siirtoväen asuttaminen	109
Kruununtilojen katselmuks	110
Piilola	111
Virkamiesten yhteistoiminta	112
Pettuleipää	112
Rajojen tarkastus	113
Muita tehtäviä	114
Kultakruunurahasto	116
Jälleenrakennuksen aika	117
Jäniskosken kiila	117
Töitä ja rikoksia	119
Lapin laki	122

Poliisivoimat	123
Postiautolla kuritushuoneeseen	126
Ruskea yllätys	127
Perhe-elämää	129
Jukan syntymä	129
Ei hiljaista päivää	130
Leena Lettipää	130
Musiikkiperhe	131
Kallen laulelmia	133
Muusikoille kunnon soittimet	134
Mukavaa arkea	135
Lasten suusta	136
Lomareissut	137
Tuhon jäljet	139
Sotaromua piha-aidan takana	140
Hengenvaaralliset harrastukset	141
Saamenpuvun käyttö	142
Appiukot	143
Sukulaisten vierailut	145

IV KOHTAAMISIA 148

Kuuluisuuksia ja vääртеjä	149
Raja-Jooseppi ja Huhti-Heikki	149
Lemmenjoen kullankaivajat	153
Rötöksiä	156
Petronella	157
Jukka Pellisen tragedia	160
Kaapin Jouni	162
Yrjö Aittokallio	165
Mirjami Kuosmanen	167
Tiilikais-Pekka ja Noposen Paavo	168
Kariniemi ja Willamo	170
Lauli Jokela	172
Katkenneita veneitä	175
Matti Jämsä	178
Lea Joutseno	180
Opiskelu- ja työtovereita	183
Vilho Väyrynen	183
Uuno Hannula	183
Maaherran kivi	184
Kalle järvessä	184
Osmo Lampela	185

Unohdettuna Hammaskairassa	186
Ulkomaan eläviä	187
Paavo von Pandy	187
Moppe	189
Monenlaista tarinaa	193
Neljä Niila Kittä	167
Viinan myynti nimismiehelle	195
Juhana Haajasen ajokortti	196
Nimismiehen runo	197
Niilo Näkkäläjärvi	198
Rääväsuinen nainen	199
Röyhkeää käytöstä	200
Huonot korvaukset	200

V PORO- JA VIINAJUTTUJA 202

Poroaidalla	203
Kiian viinareissu Rovaniemelle	204
Huhtamellat isäntinä	205
”Hammastunturin paliskunta”	207
Viinaköörin häiriöt	208
Valvonta päällä	208
Asiat tilanteen mukaan	209
Vuorhavaaran erotiikassa	209
Veret pois	210

VI ILMAILU JA ERÄNKÄYNTI 212

Pienlentokoneet	213
Osuus lentoyhtiössä	213
Hammasjärvellä	215
Sillan alta	216
Haveri Ivalojoella	217
Jukka Lindström	218
Metsästyksen ja kalastus	221
Erämaan antimia ruokapöydässä	222
Orvot ahman pennut	223
Sokerileipuri Sven Fazer	225
Persoonallinen saalistilasto	227
Rautujärven kalastusleiri	227
Helikopterilla kalastusretkelle	233

VII MUUTTO SALLAAN 236

Maisema vaihtuu 237

Muutto Itä-Lappiin	238
Rakennemuutos	239
Seitajärven partisaanihyökkäys	240
Haiseva ahma	242
Perhe-elämää	242
Vuorikylän keskustelut	243

Eläkeaika 245

Matkustelua	246
Illu tuli kylään	246
Yleinen kurkistus	249
Temmekselle	250
Lähdön aika	252

VIII LÄHTEET 254

Lukijalle

Minulta on usein kysytty, että onko Nimis-Kalle Hongasta ja hänen tarinoistaan koskaan tehty mitään julkaisua tai jopa kirjaa. Yhä harvempi enää muistaa Honka-Kallen, mutta hyvin moni tuntee hänen maineensa. Lapissa Kalle Honka toimi nimismiehenä Petsamossa, Ranualla, Inarissa ja Sallassa.

Olen vastannut, että asia on aina joskus ollut tapetilla, mutta mitään konkreettista ei ole saatu aikaan. Kirjallisuudesta ja vanhoista lehdistä löytyy joitakin juttuja, jotka liittyvät Kalle Honkaan, samoin internetissä on muutamia mainintoja.

Viime vuonna otin asian esille Kallen lasten Anjan ja Jukan kanssa. Juttua tuntui riittävän ja vanhoja tarinoita nousi runsaasti esiin. Minä lupasin kirjoittaa, jos he ja muutamat muut henkilöt muistelisivat. Sovittiin vielä, että Kallen vaimo Sirkka nostettaisiin hyvin esille, sillä Kallehan ei olisi legendaarinen Kalle ilman Sirkkaa.

Lapsuudessani olin silloin tällöin tekemisissä setäni Kalle Hongan kanssa, sillä Hongan suvussa kokoonnuttiin usein. Kalle-setä oli reilun tuntuinen ja hauska mies, ja Sirkka oli todella mukava. Sirkka-täti kävi aina juttelemassa meidänkin huoneessa, ja hän oli kiinnostunut myös lasten asioista.

Kalle kyseli:

– No onkos tullut istuttua ongella. Vielä kun vähän kasvatte, niin sitten lähdetään Rautujärvelle kalaan.

Muistan lämmöllä vuosikymmenien takaisia vierailuja puolin ja toisin. Kalle Honka tunnettiin laajasti Nimis-Kallena, sillä lähes koko työuransa hän toimi nimismiehenä eri paikkakunnilla, pisimpään Inarissa. Inarissa vietetty aika oli

hänelle ja koko perheelle kaikkein mieluisinta. Meillä Kallea kutsuttiin Ivalon Kalleksi.

Nimis-Kallesta on säilynyt paljon juttuja. Ne ovat usein totuuteen perustuvia ja hieman liioiteltuja tarinoita. Lukija saa vapaasti miettiä, mikä on totta ja mikä sinne päin. Kalle itse sanoi, että hyvässä jutussa pitää olla terettä.

Hongan suvussa on ollut ja on edelleenkin paljon poliiseja. Nimis-Kallen isä oli poliisi, samoin isän Matti-setä. Kallen lapsista Pertti oli vanhempi konstaapeli ja Anja toimi ylikonstaapelina. Anjan poika Kimmo on kansainvälisen uran tehnyt poliisitarkastaja. Siinä on viisi sukupolvea poliiseja.

Muita poliisihenkilöitä suvussa on kymmenkunta. Kallen Elsa-siskon mies Viljo Merenheimo toimi 1960-luvulla Kemijärvellä nimismiehenä. Anni-siskon vävy Onni Pirttisalo oli Oulun poliisipäällikkö, ja Sirkan suvussa isoisä Tuffa oli Porvoon poliisimestari.

Kallen nuoreen aikuisuuteen sattui pitkä sota-aika. Sotapolku oli hyvin epätavallinen. Talvisodan ja välirauhan aikana hän hoiti nimismiehen pestiä Ranualla, Inarissa ja Petsamossa. Jatkosodassa Kalle toimi Itä-Karjalan sotilashallinnon Vienan piirissä Oulangan ja Kiestingin alue-esikuntien päällikkönä. Samalla hän suoritti työn ohella asevelvollisuutensa. Vienan piirissä Kalle tapasi tulevan vaimonsa Sirkka Vaaran.

Kun sota-aika oli ohi, Kallen ja Sirkan perheessä Ivalossa alkoi värikäs elämä. Perhe kasvoi ja vieraita riitti kesät talvet. Kallen työ oli hyvin vaihtelevaa ja vaativaa Taka-Lapin laajalla alueella. Sirkka oli kotirouva ja teki opettajan sijaisuuksia.

Ivalo oli syrjäisyydestään huolimatta vilkas paikkakunta. Etelästä tuli Lappiin jälleenrakentajia ja voimalaitostyöntekijöitä Paatsjoelle ja Ylä-Tuulomalle. Geologit ja metsäherrat tekivät suunnitelmiaan ja maanteitä rakennettiin. Samaan aikaan Saariselän takainen Lappi sähköistettiin. Ivalojoen ja Lemmenjoen kultamaille tunki kaikenlaista värikästä väkeä. Majoitusasiat saatiin vähitellen kuntoon, ja turismi alkoi kukoistaa. Kalavedet, metsästysmaat ja tunturit vetivät väkeä puoleensa, ja rinkkakansa löysi Taka-Lapin laajat erämaat.

Hyvin monet ihmiset vierailivat matkoillaan nimismiehen puustellissa, sillä ystävällinen ja vieraanvarainen Hongan perhe tunnettiin laajasti. Myös ulkomaalaisia vieraita kävi paljon, sillä Sirkka-rouva kykeni seurustelemaan useilla kielillä, mikä oli tuohon aikaan melko harvinaista noilla leveyksillä. Ihmiset kulivat omilla autoillaan ja ennen kaikkea postiautolla ja Eskelisen linjurilla. Saksalaisten vanha lentokenttä Törmäsessä kunnostettiin, ja Aero Oy aloitti reittilennot vuonna 1955.

Kallella ja Sirkalla oli valtava määrä hyviä ystäviä, kotimaisia ja ulkomaalaisia. Olen kertonut myös heistä tarinoita ja sattumuksia, sillä monen elämä oli todella kertomisen arvoisia. Oman perheen värikkäät tapahtumat seuraavat mukana koko kirjan ajan.

Kalle ja Sirkka olivat huumorintajuisia ja nokkelia ihmisiä. Kalle käytti hyvin värikästä kieltä ja hänellä oli paljon hyviä sanontoja. Jos Kallelle yritti esittää jotakin puolitotuuksia, hän saattoi vastata:

– Älä yritä. Kyllä minä nyt sianpaskan ja viikunan erotan toisistaan.

Kallen ja Sirkan rehevä kielenkäyttö on siirtynyt hyvin seuraavallekin sukupolvelle. Kalle ei käyttänyt perinteisiä kirosanoja, sillä hänellä oli aivan omat voimasanat. Tavallisimmin hän käytti persettä ja perttanaa, ei koskaan mitään vittuja ja saatanoita. Kallen aforismit olivat joskus hyvin värikkäitä, jotkut jopa rivoja. Kalle oli jämerä aikuinen mies, muttei mikään tiukkapipo. Hän oli eräänlainen poikaviikari elämänsä loppuun saakka.

Kalle oli hyvän ruuan ja juoman ystävä. Näkäräinen maistui, ja silloin Kalle oli hauskaa juttuseuraa. Laulukin irtosi sopivassa seurassa. Tupakkaa kului valtavat määrät. Sirkkakin poltti, ja mielimerkkejä olivat Klubi 77, Boston filter ja Colt.

Kallella oli ryyppymiehen maine, ja varmaan se osittain piti paikkansa. Kallen mielijuoma oli Kolmen Leijonan Whisky vichyllä ohennettuna. Sirkka ei koskenut viinaksiin, mutta joskus harvoin hän otti seuraksi pienen lasillisen Vermouth Rossoa. Kalle tarjosi joskus vieraille makiaisia, Pectusta ja Figarolia.

Nimismiehen perheessä syötiin paljon kalaa ja riistaa, sillä perheessä oli kolme taitavaa erämiestä. Kallen innostus kalastukseen ja metsästykseen tarttui myös Perttiin ja Jukkaan. Silmävammastaan huolimatta Kalle oli tarkka ampuja ja hän joutui opettelemaan ampumisen vasemmalta puolelta. Metsoa, teertä, riekkoa tai sorsaa oli ruokapöydässä usein tarjolla. Sirkka jaksoi muistuttaa, että sylkekää haulit lautaselle. Kaloista mieluisin oli siika, mutta muutakin kalaa syötiin. Haukeen ei juurikaan koskettu.

Poroväärteiltä ostettiin poronlihaa, josta valmistettiin monenlaista herkkuruokaa. Myös omia poroja teurastettiin. Marjoja oli aina tarjolla. Hyvää sianlihaa saatiin Kallen kotoa Jokelasta, ja Sirkan tekemä läskisoosi oli Kallen suurinta herkkua. Kallen erikoinen mielihalu oli retiisien pureskelu.

Vuonna 1963 perhe muutti Sallaan uuden pestin vuoksi. Itärajalla elämä ei ollut läheskään niin vilkasta kuin Ivalossa. Vähitellen lapsetkin muuttivat pois kotoa. Muutaman vuoden kuluttua Kalle jäi sairauseläkkeelle, ja loppuelämä vietettiin Oulussa ja Temmeksellä. Kalle ja Sirkka matkustelivat paljon, kun terveys sen vielä salli. Kalle suositteli matkailua muillekin:

– Pitää liikkua, kun vielä pystyy. Vanhuus tulee nopeasti, jos asettuu kotiin postillaa tutkimaan.

Minulla on hallussani sota-ajalta laaja kirjeenvaihto Kallelta ja Sirkalta isälteni. Se oli erinomaista aineistoa tähän kirjaan. Lisäksi perusfaktat piti kaivaa kirjallisuudesta ja arkistojen kätköistä, jotta kirjaan saatiin pitävä historiallinen runko. Aihe vaikutti todella mielenkiintoiselta, ja siihen oli mukava tarttua.

Tarkkoja lähdeviitteitä en ole tehnyt, mutta kirjan lopussa on kattava luettelo niistä lähteistä, joista olen tiedot kirjaani hankkinut.

Valokuvia kirjassa on paljon, ja ne on saatu enimmäkseen Kalle ja Sirkka Hongan sekä Lauri Hongan perhealbumien nykyisiltä omistajilta. Kuvalähteet on merkitty kuvien yhteyteen.

Kaikkein hienointa olisi ollut, jos tällaisen kirjan aineisto olisi kerätty silloin, kun Kalle ja Sirkka vielä olivat muistelemassa. Nyt heidän kuolemastaan on kulunut noin 40 vuotta, ja silti tarinoita on löytynyt runsaasti. Kaikkein tärkeimmät tietolähteet ovat olleet Kallen lapset Anja ja Jukka. Taru Salo on tehnyt kirjan oikoluvun. Kiitokset heille ja kaikille muille, jotka ovat jaksaneet muistella ”entivanhaasia”.

Rovaniemellä

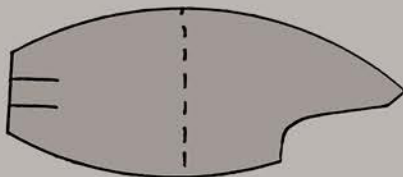
Sirkan päivänä 16. 10. 2022

Tuomas Honka

Nimismies Kalle Hongan virkakortissa ei ollut passikuva. Siinä oli kokovartalokuva miehestä, joka roikuttaa kahta komeaa taimenta. (AH-albumi).

I LAPSUUS JA NUORUUS

Pohjois-Pohjanmaan Temmeksellä syntynyt **Kalle Honka** oli lukemattomien tarinoiden mies. Tämä kirja kertoo hänen värikkästä elämästään ja urastaan Lapissa.

Jatkosodan aikana hän toimi Itä-Karjalan sotilashallinnossa Oulangan ja Kiestingin alue-esikuntien päällikkönä. Sillä reissulla Kalle tapasi tulevan vaimonsa Sirkka Vaaran.

Sotien jälkeen Kalle Honka saapui perheineen nimismieheksi hävitettyyn Inariin. Vallesmannin työ oli vaativaa, mutta antoisaa Taka-Lapin ankarissa olosuhteissa. Vapaa-aikana Kalle viihtyi erämaissa, ja mieliharrastuksia olivat kalastus, metsästys ja kullankaivu.

Hongan pariskunnalla oli valtava määrä hyviä ystäviä, kotimaisia ja ulkomaalaisia. Heistäkin on kirjassa hienoja tarinoita. Nimismiehen puustellin ovet olivat aina auki myös inarilaisille.

Kalle oli jämerä vallesmanni, muttei mikään tiukkapipo. Hän oli koko ikänsä eräänlainen poikaviikari. Kalle oli hyvän ruuan ja juoman ystävä. Laulukin irtosi herkästi sopivassa seurassa.

Tuomas Honka on rovaniemeläinen taiteen maisteri ja Kalle Hongan veljenpoika.

